

การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนามาตรฐานจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง APPLYING BUDDHIST ETHICS TO DEVELOP ETHICAL STANDARDS OF POLITICAL LEADERS

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว)

Phrakurrattanasutakor (Pramote Longkeaw)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat campus

Phamote.k@gmail.com

พระมหานรินทร์ สุรปัญญา (เอมพันธ์) ดร.

Phramaha Narin Surapinyo (Emphan) Dr.

Narinpempa123@hotmail.com

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Sangha College

วันที่รับบทความ (Received) : 11 กรกฎาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 8 สิงหาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 11 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนามาตรฐานจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองเนื่องจากประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดินมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชนจะเลือกคนที่ตนเห็นว่าดีที่สุด มีความเหมาะสมที่สุด และสามารถเข้าไปรักษาผลประโยชน์ให้แก่ตนมาเป็นผู้แทนของตน หากผู้นำขาดซึ่งจริยธรรมย่อมทำให้ชุมชน สังคม และประเทศชาติเกิดความเสียหายได้มากกว่าบุคคลทั่วไป จริยธรรมของผู้นำจึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทย เพราะฉะนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยรวม ในที่นี้ผู้เขียนมุ่งเขียนถึงหลักสัปปริสธรรมคือธรรมของคนดีที่เหมาะสม ควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรม, พัฒนามาตรฐานจริยธรรม, ผู้นำทางการเมือง.

Abstract

The objective of this academic article is to study the application of Buddhist ethics to develop ethical standards of political leaders. Thailand has changed from an absolute monarchy with a monarch to be the person with the highest power in governing the nation in order to become a democratic regime where people will choose the one they see as the best is the most suitable and can enter to remain the interests as their representative. If a leader lacks ethics, it will cause more damage to the community, society and the

nation than the general public. Leadership ethics, therefore, is one of the important things for the development of Thailand. The leaders need to have ethical standards of political leaders for the benefit of themselves, others and society at large. Here the author focuses mainly on the principles of good people that the leaders should practice.

Keywords : Application of Buddhist Ethics, Develop ethical standards, Political leader.

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดินมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการปกครองในปัจจุบันเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือที่เรียกว่าเป็นการปกครองโดยผู้แทน โดยประชาชนจะเลือกคนที่ตนเห็นว่าดีที่สุด มีความเหมาะสมที่สุด และสามารถเข้าไปปรึกษาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองได้ ส่วนนักการเมืองเมื่อตนเองได้รับความไว้วางใจจากประชาชนก็ทำหน้าที่ทางการเมืองตามอำเภอใจเพราะถือว่าประชาชนให้ความไว้วางใจตนแล้ว ดังนั้นจะทำอะไรก็ได้จึงเป็นเหตุให้ถูกมองว่านักการเมืองไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมและขาดความรับผิดชอบต่อทางการเมืองอย่างแท้จริง คือ การเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว และพวกพ้อง ส่วนผลประโยชน์ของประเทศเป็นลำดับสุดท้าย ในที่สุดก็ทำให้ประเทศชาติเสียหายยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่ต้องรับผลกระทบก็คือประชาชนนั่นเองจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าต้นตอของปัญหาเกิดมาจากการบริหารราชการแผ่นดินที่ผิดพลาด เกิดจากความจงใจของนักการเมืองที่หวังกอบโกยผลประโยชน์ในธุรกิจการเมืองทำให้ประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศไม่อาจพึ่งพานักการเมืองซึ่งเป็นผู้แทนของตนแต่ขาดความสำนึกทางคุณธรรมและจริยธรรม (ธนภัทร จันทรเรือง, 2556 : 1-2)

จริยธรรมของผู้นำการเมืองจึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองเนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพคุณธรรมและจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมืองและเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการจัดระบบการเลือกสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่างชอบธรรมซึ่งการสร้างผู้นำและนักการเมืองที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนนั้นต้องมีการกำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง ดังนั้นจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ ขึ้นเพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้ใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว เพื่อให้การจัดทำประมวลจริยธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีมาตรฐานเดียวกัน สมควรมีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรมของหน่วยงานของรัฐเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยมีหลักเกณฑ์การจัดทำประมวลจริยธรรม รวมทั้งมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างให้มีการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562, 2562 : 10) ผู้เขียนสนใจการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองตามหลักสัปปริสธรรมเพื่อพัฒนามาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองโดยมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องจริยธรรมที่เหมาะสมที่ผู้นำทางการเมืองควรมี ควรจะเป็น หรือควรประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ในการพัฒนาตน ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

ความหมายของจริยธรรม

ความหมายของจริยศาสตร์จริยศาสตร์มาจากศัพท์ จริย + ศาสตร์ = วิชาว่าด้วยความประพฤติ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ระบุว่าจริยศาสตร์ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่ายังงี้ถูกไม่ถูกดีไม่ดีควรไม่ควรและพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพทางศีลธรรมสรุปความว่าจริยศาสตร์เป็นวิชาว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำ และอะไรควรเว้น

จริยธรรมมาจากศัพท์ จริย + ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึงความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรมะ มีความหมายหลายอย่างเช่นคุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติเมื่อนำมารวมกันเป็นจริยธรรมจึงหมายถึงหลักแห่งความประพฤติ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำนิยามว่า จริยธรรมคือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรมโดยทั่วไปจะทำมาอยู่กับศาสนาเพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างแบบจริยธรรมให้กับสังคมดังกล่าวของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไรนั้นหมายความว่าได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น” สรุปจริยศาสตร์มุ่งเสนอทฤษฎีส่วนจริยธรรมมุ่งชี้วิธีปฏิบัติ จริยศาสตร์ให้หลักการจริยธรรมให้วิธีการ จริยศาสตร์มุ่งตอบปัญหาว่าความดีคืออะไรส่วนจริยธรรมมุ่งประเด็นว่าปฏิบัติอย่างไรจึงจะเข้าถึงความดี กล่าวโดยสรุปจริยศาสตร์และจริยธรรมเกี่ยวข้องกับความประพฤติ ความต่างอยู่ตรงที่ว่าจริยศาสตร์เน้นทฤษฎีส่วนจริยธรรมเน้นวิธีปฏิบัติ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561 : 121-122)

จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษากรีกว่า Ethos คือ Habit นั่นคือนิสัย ดังนั้น จริยธรรมและ จริยศาสตร์จึงเป็นเรื่องของการฝึกนิสัย ตามทฤษฎีของชาวกรีก กล่าวว่า “คนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาวแล้วมาฝึกกันโดยต้องทำบ่อย ๆ ทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัยแล้วจะกลายเป็นคุณธรรมเป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541 : 7) จริยธรรม คือ ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติหรือมาตรการของความประพฤติซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความสำนึกและมีการตัดสินใจ” (กิริติ บุญเจือ , 2522 : 21) เป็นความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้วิชาจริยศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณค่าสามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กันสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งที่ดีควรกระทำ และสิ่งใดควรละเว้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2528 : 13)

จริยธรรมมีทั้งความหมายกว้างและความหมายแคบ ซึ่งกล่าวเฉพาะความหมายที่เห็นใกล้ชัดและที่จะนำไปปรับใช้ จริยธรรมที่มีความหมายกว้างมากอาจจะรวมไปถึงค่านิยม คือ สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อยึดมั่นถือมั่น เพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคมหรือของตัวเราเอง เช่น ความดี ความซื่อสัตย์สุจริต และอื่น ๆ เหล่านี้เป็นค่านิยมฝ่ายดี แต่อาจจะมีค่านิยมฝ่ายชั่ว เช่น การดื่มสุรายาเมา การเป็นชู้กับเมียเขา การแต่งกายนิยมใช้ของที่ผลิตจากต่างประเทศ การใช้ของราคาแพง และอื่น ๆ เป็นต้น ส่วนจริยธรรมที่มีความหมายอย่างแคบ หมายถึง ศีลธรรม คุณธรรม อันเป็นธรรมะที่ควรประพฤติ ฉะนั้นจริยธรรมก็คือค่านิยมในระดับต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคลต้องยึดมั่นถือมั่น (วศิน อินทสระ, 2549 : 169) จริยธรรม จึงหมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิจและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ตั้งงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่ว (ประภาศรี สีหอำไพ, 2540 : 24) จริยธรรมเป็นหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติจัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ตั้งงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของ

สังคม และจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย (บุญมี แทนแก้ว, 2541 : 1)

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นความคิดที่ดีที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้มีสติสัมปชัญญะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องที่เป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลเห็นร่วมกันเป็นสิ่งที่ดีโดยมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต จริยธรรม คือ กฎเกณฑ์หรือหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติที่แต่ละสังคมสร้างขึ้นและต้องเป็นที่ยอมรับของทุกคนในสังคม มีส่วนต่อการจรรโลงสังคม คือ มีส่วนก่อให้เกิดความสงบสุขต่อสังคมนั่นเอง

แนวคิดและทฤษฎีจริยธรรมทางการเมือง

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีของโสเครตีส สำหรับโสเครตีสแล้วความดีความมีจริยธรรมจะต้องเกิดจากความรู้ ดังคำที่กล่าวว่า จริยธรรมคือความรู้ หมายถึง รู้จักพอประมาณ เช่น ความพอประมาณระหว่างความกล้าหาญกับความขลาดกลัว ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของความดีจริง ๆ เขาก็จะไม่กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด แต่เนื่องจากบุคคลไม่รู้จึงต้องกระทำชั่ว ดังนั้นความขลาดกลัวจึงเป็นความชั่วร้าย เพราะว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่มีใครที่ตั้งใจทำชั่วหรือกระทำความผิด แต่ที่เขากระทำความผิดนั้นก็เพราะเขาไม่รู้ ความรู้หมายถึงความมีเหตุผลของบุคคลเป็นสิ่งที่รวมจริยธรรมสำคัญ เช่น ความดีความรอบคอบ การวางแผนล่วงหน้า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตา ความกรุณา คุณธรรมต่าง ๆ เกิดมาจากความรู้ ดังนั้นความรู้จึงเป็นรากฐานของจริยธรรมทั้งหมดและความรู้ที่แท้จริงนั้นมีอยู่อย่างเดียว คือ ความรู้ชีวิตที่ทำให้เกิดความดีงาม (วิโรจ นาคชาติ และคณะ, 2548 : 150-151)

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีของเพลโต เพลโตเห็นว่ามนุษย์ควรที่จะมีจริยธรรมหลักอันเป็นพื้นฐานของจริยธรรมอื่น ๆ จริยธรรมหลักนี้มี 4 ประการ คือ

1. ปัญญา เป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเหตุผลเหมาะสมกับสถานการณ์และสถานที่ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้เรารู้จักการคาดการณ์ล่วงหน้า มีความระมัดระวัง มีหลักในการตัดสินใจ และมีความสุขรอบครอบ

2. ความกล้าหาญ เป็นการป้องกันชีวิตให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย มีความอดทน ความกล้าหาญนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าขาดซึ่งความกล้าหาญก็จะทำให้บุคคลตกเป็นทาสของสิ่งที่ชั่วร้ายจิตใจและหลงไปตามกระแส นั่น ๆ เพลโตถือว่าความอดทนเป็นลักษณะภายในของความกล้าหาญ ความอดทนเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำพาเราฝ่าฟันอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ความกล้าหาญยังรวมไปถึงความขยัน การตัดสินใจ ความหวัง ความเชื่อ

3. ความรู้จักประมาณ เป็นการหลีกเลี่ยงจากสิ่งชั่วร้ายที่เกิดจากประสาตสัมผัสหรือความเพเลิดเพลินทางปัญญาดูแลปัญญาดูแลการใช้เหตุผลพิจารณาถึงความพอดีไม่ขาดหรือมากเกินไป ความรู้จากการควบคุมการได้มาซึ่งมากเกินไปหรือควบคุมการสูญเสียไม่ให้เกิดขึ้นมากเกินไปกว่านั้นอีก การประมาณนี้จึงเป็นการระงับจิตใจตนเอง การเสียสละ

4. ความยุติธรรม หมายถึง การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของผู้อื่นรวมถึงการมีความรัก ความซื่อสัตย์ ความเคารพ การรักษาสัญญา สติปัญญา ถือว่า ความยุติธรรมเป็นการรวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันและคุณธรรมนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือการเข้าใจตนเอง (วิโรจ นาคชาติ และคณะ, 2548 : 152-153)

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีของอริสโตเติล อริสโตเติลถือว่าจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่สูงที่สุดเพราะเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความดีสูงสุด ความดีสูงสุดที่ว่าเป็นความสุข หมายถึง ความปลอดภัยและสันติสุข อย่างไรก็ตามอริสโตเติลเห็นว่าจริยศาสตร์ไม่ใช่ศาสตร์ที่มีความแน่นอนตายตัวเหมือนกับคณิตศาสตร์หรือตรรกศาสตร์เนื่องจากจริยธรรมให้เพียงผลทั่ว ๆ ไปหาความแน่นอนไม่ได้ ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เฉพาะตนและสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ได้แก่ สาระ ปริมาณ คุณภาพ ความสัมพันธ์ สถานที่ เวลา ลักษณะ การกระทำ เป็นต้น ความดีนี้ มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความดีที่ว่ามี 3 ชนิด คือ

1. ความดีภายนอก คือ ชื่อเสียง เกียรติยศ

2. ความดีทางร่างกาย คือ การมีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ มีร่างกายสวยงาม

3. ความดีทางวิญญาณ คือ สติปัญญา ความสุข คุณธรรม ความดีทั้ง 3 ชนิดก่อให้เกิดความสุขขึ้นในชีวิต อริสโตเติลเห็นว่าคนที่มีความสุขที่สุดนั้นคือคนที่มีความรู้ดีทางวิญญาณ อย่างไรก็ตามเราไม่ควรที่จะจำกัดตัวเองเพียงแค่ว่าอะไรดีเท่านั้นแต่ต้องรู้วิธีการที่จะทำให้เป็นคนดีด้วยซึ่งการเป็นคนดีต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ความฉลาดและศีลธรรมจรรยาโดยความฉลาดได้มาจากการศึกษาส่วนศีลธรรมจรรยาได้มาจากการปฏิบัติตนในสังคม การที่บุคคลมีทั้งความฉลาดและศีลธรรมจรรยาร่วมทำให้เขาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจและรู้จักปฏิบัติตามทางสายกลางหรือการรู้จักการยับยั้ง นอกจากนั้นมนุษย์จะต้องมีจริยธรรมอีก 4 ประการ คือ

1. ความรู้จักประมาณ หมายถึง ความพอเหมาะพอดีรู้จักควบคุมอารมณ์ในการแสวงหา ความเพลิดเพลินทางร่างกายอย่าปล่อยให้แรงปรารถนาชักจูงไปแบบสัตว์ชั้นต่ำ

2. ความกล้าหาญ หมายถึง การกล้าแสดงออกเพื่อปกป้องหรือป้องกันเวลาที่มีภัย

3. ความยุติธรรม หมายถึง การให้ความเท่าเทียมแก่บุคคล

4. มิตรภาพ หมายถึง ความรัก คือ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน (วิโรจ นาคชาตรี และคณะ, 2548 : 153-154) จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดทฤษฎีของนักปราชญ์ทั้ง 3 ท่านนั้นมุ่งเน้นถึงจริยธรรม คือ ความดีที่เกิดจากความรู้ คือ รู้จักความพอประมาณ รู้จักความกล้าหาญ รู้จักความยุติธรรม การที่บุคคลมีทั้งความฉลาดและศีลธรรมจรรยาร่วมทำให้เขาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจ เพราะฉะนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องมีจริยธรรม คือ ความรู้ความสามารถและคุณความดี เรียกว่า ต้องเป็นคนเก่งและคนดีจึงจะสามารถเป็นแบบอย่างดีให้กับประชาชนและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรมทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการกล่าวถึงทั้งในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักศึกษารวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละทฤษฎีมีพื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกันในการนำมาใช้จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความสมบูรณ์ในการใช้ ทฤษฎีต่าง ๆ นี้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อยของทฤษฎีนั้น ๆ และนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 38) แต่ในที่นี้จะขอเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมดังต่อไปนี้ คือ

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ฟรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพของคนเรามี 3 องค์ประกอบ คือ อิด (Id) เป็นส่วนที่เห็นแก่ตัวและไม่มีเหตุผล อีโก้ (Ego) เป็นส่วนเหตุผล และซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นส่วนของจริยธรรมเป็นมโนสำนึกซึ่งมีหน้าที่สำคัญ คือ การทำให้แน่ใจว่าแผนการที่อีโก้สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของอิด

นั่นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง พรอยด์เชื่อว่าทารกและเด็กวัยเตาะแตะยังไม่มีซูเปอร์อีโก้ ดังนั้นเด็กในวัยนี้ จะทำตามแรงขับที่เห็นแก่ตัวของตน ถ้าพ่อแม่ไม่ควบคุมในช่วงอายุ 3-6 ปีซึ่งเป็นขั้นเพศของการพัฒนาทางเพศตามทฤษฎีของพรอยด์ เป็นช่วงที่พรอยด์กล่าวว่า ซูเปอร์อีโก้จะก่อตัวขึ้นเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องที่เด็กรักพ่อแม่ที่มีเพศตรงข้ามกับตน เด็กชายจะเลียนแบบและยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของพ่อและยังซึมซับรับเอามาตรฐานทางจริยธรรมของพ่อมาด้วย ส่วนเด็กหญิงจะเทียบเคียงกับแม่ของตนและยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมของแม่มา การที่เราให้ซูเปอร์อีโก้ก็เปรียบเสมือนมีพ่อแม่อยู่ในใจเสมอแม้ว่าจะไม่มีใครมาคอยบอกว่าจะไร้อะไรผิดหรือไม่ใครมากระตุ้นความรู้สึกละเอียดใจหรือความรู้สึกผิดเมื่อคิดจะทำผิด พรอยด์เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในส่วนอารมณ์ความรู้สึกของจริยธรรม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2550 : 5)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อัลเบิร์ต บันดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบทั้งนักเรียนและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเท่า ๆ กัน การเรียนรู้จึงเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะรับรู้สิ่งเร้าและสามารถกำหนดสัญลักษณ์ของสิ่งที่สังเกตเก็บไว้ในความจำและเรียกใช้ในขณะที่ต้องการให้เหมือนตัวแบบ โดยให้การเสริมแรงทางบวกแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ครูและผู้ปกครองจะเป็นตัวแบบที่ดีที่สามารถช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมและการเรียนรู้ยังเกิดจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นโดยตนเอง หรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรม และการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นบันทึกไว้ด้วยวิธีการเรียนรู้หลายรูปแบบซึ่งทำให้นักเรียนนั้นได้เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2524 : 115)

ทฤษฎีพุทธจริยธรรม คือ พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคม ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขและความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจในสังคมและโลกส่วนรวม ดังทฤษฎีพุทธจริยธรรมของพระธรรมปิฎก ได้กล่าวสรุปไว้ว่า คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจน จริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือ หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ ก็รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545 : 13-14)

ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่ตนเองมีต่อตนเองต่อผู้อื่นและในสังคมโลกส่วนรวมนี้ เรียกว่า พัฒนาการทางจริยธรรม โลกปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ทำให้จิตใจของคนเราเปลี่ยนแปลงไปด้วยทำให้ไม่กล้าบาปอยากทำอะไรก็ตามอำเภอใจชอบทำเหมือนบ้านเมืองป่าเถื่อนไม่มีกฎหมายทุกคนไร้จริยธรรมเกิดความเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขอันเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติเพื่อให้ทุกคนมีศีลธรรมจรรยาอันเป็นเกราะป้องกันมิให้ทำความชั่ว ทำแต่ความดีเพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยส่วนรวม ผู้นำจึงจำเป็นต้องปกครองตนเองให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามจนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่เรียกว่า จริยธรรม

บทบาทหน้าที่ของจริยธรรม

บทบาทหน้าที่ของจริยธรรม หมายถึง การแสดงออกทางกาย วาจา เป็นจริยธรรมที่เป็นการประพฤติปฏิบัติออกมาตามหลักธรรมคำสอนเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของมวลมนุษยชาติตามกฎของธรรมชาติ คือ ความดีงามในสิ่งที่ถูกต้องหรือทั้งถูกและดีซึ่งเป็นหลักความประพฤติที่แสดงออกทั้งทางกายและวาจาในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีจริยธรรมประจำใจ (ไสว มาลาทอง,

2542 : 5) บทบาทหน้าที่ในการหายใจเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่เบื้องต้นที่สำคัญ คือ บทบาทหน้าที่แบบต่อเนื่อง บทบาทหน้าที่ตามอุดมการณ์ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่แบบต่อเนื่อง หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ทุกคนมีหน้าที่ด้วยกันหมดทุกคนซึ่งเป็นหน้าที่แบบต่อเนื่องทุกคนมีหน้าที่เกี่ยวพันถึงกันหมดทุกคน เช่น พ่อแม่ จะต้องรับผิดชอบดูแลลูกให้เป็นคนดีของสังคมและสังคมก็จะมีความสุขครอบครัวก็มีความสุขตามไปด้วย ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจะต้องมีหน้าที่เกี่ยวข้องกันหมดทุกคนแบบต่อเนื่อง

2. บทบาทหน้าที่ตามอุดมการณ์ หมายถึง การทำตามอุดมการณ์อันสูงสุดของชีวิตมนุษย์มีความตั้งมั่นอยู่ในความคิดของตนเองที่ตั้งไว้ซึ่งเป็นการตั้งความหวังไว้ในชีวิต เช่น ทหารมีอุดมการณ์อันสูงสุดว่าการเสียสละเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ถือว่า เป็นเกียรติอันสูงสุดของทหาร และมนุษย์ในโลกนี้ทุกคนจะต้องมีอุดมการณ์ทุกคนเพราะเป็นสิ่งที่หวังไว้ในชีวิต แม้แต่คนไข้ก็จะมีอุดมการณ์ของคนไข้ก็จะมีอุดมการณ์อันสูงสุดของคนไข้ก็คือการไม่อยากจะทำอะไรเลยในชีวิตนี้ (ชัยวัฒน์ อัทธพันธ์, 2520 : 3) ในแง่ชีววิทยานั้น มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิต เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง เป็นเวไนยสัตว์ คือ สัตว์ที่มีวินัยสามารถฝึกได้ (สัตว์อื่นก็ฝึกได้แต่ฝึกได้จำกัด) ทั้งมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐเพราะมนุษย์มีจิตใจสูงเนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญา รู้จักพิจารณาความจริงความถูกต้องดีงาม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีอิสระ ไม่อยู่ในบังคับของสิ่งใด คุณสมบัติที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ คือ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม คือ จริยธรรมนั่นเอง

พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม

จริยธรรม คือ สิ่งที่พึงประพฤติปฏิบัติมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมเป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามเกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุขเกิดความรักสามัคคีเกิดความอบอุ่นมั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม ในส่วนของจรรยาบรรณวิชาชีพมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าจริยธรรม คือ เป็นแนวประพฤติปฏิบัติที่พึงประสงค์หรือเป็นข้อห้ามสำหรับพฤติกรรมที่ไม่พึงปฏิบัติแต่มีความแตกต่างในแง่ของบริบททั้งจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพจะครอบคลุมถึงเรื่องความประพฤติปฏิบัติตนโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านกฎหมายหรือด้านขนบธรรมเนียมประเพณีแต่จรรยาบรรณวิชาชีพจะมีข้อพึงปฏิบัติหรือข้อพึงละเว้นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพเฉพาะกล่าวคือเมื่อบุคคลประกอบวิชาชีพใด ๆ ก็จะต้องดำรงตนอยู่ในมาตรฐานหรือจริยธรรมของวิชาชีพนั้น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553 : 38) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๕ มาตรฐานทางจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต้องประกอบด้วย

๑) ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒) ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่

๓) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

๔) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

๕) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

๖) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

๗) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรม ของหน่วยงานของรัฐที่จะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจความถูกต้อง การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการกระทำความดีและละเว้นความชั่ว (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562, 2562 : 1-2) คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคมคน ในสังคมจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อความสุขของคนในสังคม ในขณะที่เดียวกันหากคนในสังคมใดมีความบกพร่องทางด้านจิตใจขาดคุณธรรมจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมก็ย่อมจะหาความสุขได้ยาก การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นจากผู้นำเป็นสำคัญซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจความถูกต้อง การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำตลอดจนการดำรงตนในการกระทำความดีและละเว้นความชั่ว

หลักสัปปุริสธรรม

หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จริยธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ดังต่อไปนี้

1. ธัมมัญญตา ความรู้จักธรรมคือรู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้น ๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าหลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้น ๆ เป็นต้น

2. อัตถัญญตา ความรู้จักอรรถคือรู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ว่าหลักธรรมหรือภาชิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น

3. อัตตัญญตา ความรู้จักตนคือรู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไรหรืออย่างไรแล้วประพฤติให้เหมาะสมและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4. มัตตัญญตา ความรู้จักประมาณคือความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัย 4 ศฤงษณ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญา และการเก็บภาษี เป็นต้น

5. กาลัญญตา รู้จักกาลคือกาลเวลาอันเหมาะสม คือ รู้ระยะเวลาที่ควรหรือต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การงานหรือปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

6. ปริสัณญตา ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม คือ รู้จักกิจการที่ประพฤติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

7. บุคคลัญญตา ความรู้จักบุคคลคือความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่าควรคบหรือไม่จะใช้จะดำเนินจะยกย่องและแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น (พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์), 2563 : 72-73)

สัปปุริสธรรม ๗ เป็นจริยธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองการปกครองเนื่องจากเป็นหลักธรรมสำหรับนักการเมืองการปกครองที่ดีต่อนักการเมืองการปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมของผู้นำที่ดีจึงจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ใฝ่หาเป้าหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือ ผู้นำจำเป็นจะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล สัปปุริสธรรม ๗ ประการนี้เป็นจริยธรรมที่มีความจำเป็นต่อผู้นำในการทำหน้าที่ให้สำเร็จได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สรุป

จริยธรรมของผู้นำทางการเมืองถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทย เพราะฉะนั้นผู้นำทางการเมืองควรมีมาตรฐานจริยธรรมโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมดังต่อไปนี้ คือ ๑) ด้านยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักประเภทของบุคคลว่าควรจะปฏิบัติต่อเขาอย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสม ยึดมั่นบุคคลที่ควรยึดมั่น ส่งเสริมสนับสนุนคนดี มีความเคารพต่อผู้ใหญ่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย ๒) ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ มัตตัญญุตตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเพียง และรู้จักประมาณตนในการแสวงหาโดยใช้หลักความพอดี เช่น การใช้จ่ายทรัพย์สินให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ของตน ผู้นำที่รู้จักประมาณคือความเหมาะสมพอดีจะทำให้กิจการอะไรก็ให้เกิดความพอดี การวางแผนในการทำงานจะต้องให้พอดีพอประมาณ ๓) ด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ กาลัญญุตตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา กล้าตัดสินใจ ทำงานให้ทันกับเวลา และรู้คุณค่าของเวลา ลักษณะของผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักใช้เวลาอันมีค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะมากได้และต้องแบ่งเวลาในการทำงาน คือ การคำนึงถึงความสำคัญของงานก่อนว่าสำคัญหรือไม่ ควรช้าหรือเร็ว แล้วจึงควรวางแผนในการใช้เวลาให้ถูกต้องเหมาะสม ๔) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ปริสัณญุตตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ในการรู้จักชุมชนนั้น ผู้นำที่ดีจะต้องศึกษาให้เข้าใจในขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชุมชนนั้น ๆ โดยความแตกต่างทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ผู้นำจะต้องดูแลปกครองว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร มีปัญหาที่ควรแก้ไขหรือไม่ มีความต้องการอย่างไร หากจะช่วยเหลือหรือจะพัฒนาจะทำโดยวิธีใดโดยต้องมีความจริงใจ อดทน เสียสละ เป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชน มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนสำคัญ ๕) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ อัตถัญญุตตา รู้จักผล คือ รู้จักจุดมุ่งหมาย รู้ผลแห่งความมุ่งหมาย ผู้นำทางการเมืองที่ดีจำเป็นจะต้องเข้าใจให้ชัดในผลที่จะตามมาทั้งด้านดีและไม่ดี ควรรู้จักผลในสิ่งที่ตนกระทำเพราะจะทำให้ทราบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้นำทางการเมืองนั้นก็คือผล ผู้นำทางการเมืองที่ดีจะต้องเลือกผลหรือจุดมุ่งหมายที่ดีในการวางแผนงาน กำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ๖) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือก

ปฏิบัติ หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ อัมมัญญตา รู้จักเหตุ คือ รู้จักหลักการ รู้หน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ อย่างเป็นธรรม ผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องรู้จักเหตุแห่งผลและรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล คือ ต้องรู้สาเหตุที่เกิดขึ้นว่ามีต้นตอของปัญหาคืออะไร และหาวิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุและผล และรู้หลักการหรือวิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายโดยต้องศึกษาให้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ของบ้านเมืองอันได้แก่หลักกฎหมาย กติกา ระเบียบแบบแผนของสังคมหรือบทบาทต่าง ๆ ขององค์กรที่ผู้นำไปดำรงตำแหน่งเพราะการที่ผู้นำศึกษา หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เข้าใจก็เพื่อจะได้ทราบถึงความเป็นจริงจะได้ไม่ละเมิดกฎหมาย ระเบียบ กติกาของสังคมเพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรมถูกต้องเหมาะสม ๗) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ อัตตัญญตา รู้จักตน คือ รู้จักตนเองว่ามีคุณสมบัติอย่างไร รู้จักพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แก้ไขปรับปรุงจุดอ่อนของตน พัฒนาจุดแข็ง และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประเมินตน และตั้งตนอยู่ในฐานะที่สมควรก่อนแล้วจึงแนะนำหรือนำพา เมื่อผู้นำมีจริยธรรมคือดังที่กล่าวมานี้ประโยชน์สุขย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิริติ บุญเจือ. (2522). สารานุกรมปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). ปรัชญาเบื้องต้น. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. (2520). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. รายงานวิจัยเงินทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้กรมมหาด. (2524). พฤติกรรมศาสตร์เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- ธนภัทร จันทรเรือง. (2556) ความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครต่อจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น. รายงานวิจัยสำนักวิจัยเกษตรศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2541). จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: สือตะวัน.
- พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์). (2563). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ. ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2528). จริยศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

- วิโรจ นาคชาตรี และคณะ. (2548). ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วศิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- ไสว มาลาทอง. (2542). การศึกษาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). การสร้างเครื่องมือประเมินเพื่อพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมและความโปร่งใสขององค์กร. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์: บริษัท ดี.เค.ปรี้นติ้ง
เวิร์ลด์จำกัด.
- พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา 136. 16 เมษายน 2562.